

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 15

10. Decbr. 1968

Omkring St. Nør-
lund plantage
Hedebrugets årsmøde
Den store teknik
Litteratur
Tørveproduktionen
i 1968

Dansk plantage-
forsikringsforening
I få ord

89. årg.

Oplag: 17.600

HOMELITE

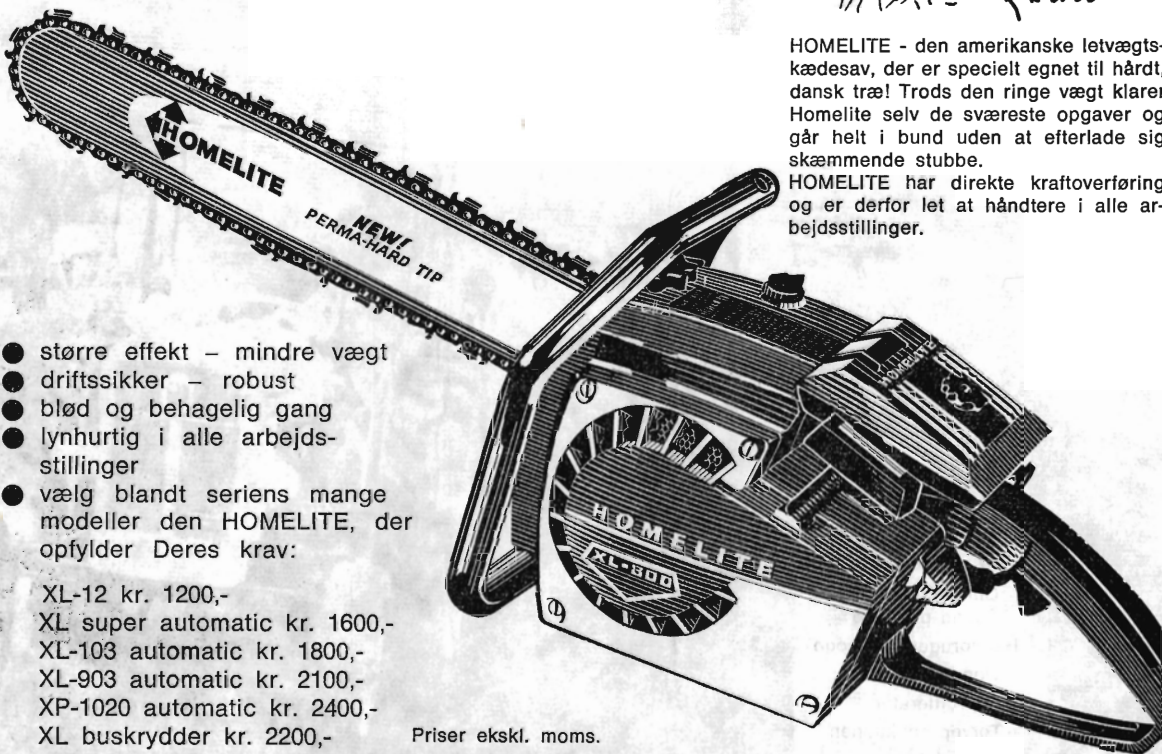
- selv det hårdeste danske træ
fældes af kendsgerningerne:

**HOMELITE HAR ALLE
PROFESSIONELLE
FORDELE!**

HOMELITE - den amerikanske letvægts-
kædesav, der er specielt egnet til hårdt
dansk træ! Trods den ringe vægt klarer
Homelite selv de sværeste opgaver og
går helt i bund uden at efterlade sig
skæmmende stubbe.

HOMELITE har direkte kraftoverføring
og er derfor let at håndtere i alle ar-
bejdsstillinger.

- større effekt - mindre vægt
- driftssikker - robust
- blød og behagelig gang
- lynhurtig i alle arbejds-
stillinger
- vælg blandt seriens mange
modeller den HOMELITE, der
opfylder Deres krav:

XL-12 kr. 1200,-

XL super automatic kr. 1600,-

XL-103 automatic kr. 1800,-

XL-903 automatic kr. 2100,-

XP-1020 automatic kr. 2400,-

XL buskrydder kr. 2200,-

Priser ekskl. moms.

IMPORTØR: **AARHUS MOTOR COMPAGNI A/S** - SØLYSTGAARDEN - EGAA - TELF. (06) 22 08 33

Forhandlere: **JYLLAND:** ARDEN: Shell Service v/ Th. Andersen, (08) 56 10 64. - BJERRINGBRO: Instrumentslibe-
riet v/ Nielsen & Petersen, (06) 68 12 83. - BRABRAND: A. Due Andersen, Engdalsvej 97, Brabrand, (06) 26 08 27.
- FREDERIKSHAVN: Fa. P. Conradsen, Frederikshavn, (08) 42 09 00. - FRØSTRUP: Chr. P. Larsen, Frøstrup, (0791)
97. - GIVE: Holger Knudsen, Gyvelvej 7, Give, (05-732111) 404. - KOLDING: Maskinhandler Ingvar Madsen, Nørre
Bjert, (05-564211) 150. - RANDERS: Brdr. Floor, Østervold 10-12, Randers, (06) 42 68 88. - SEVEL: Sevel Autoværk-
sted v/ Hylleberg & Nielsen, Sevel, (07) 44 80 20. - SILKEBORG: Jern- & Stålgården, Silkeborg, (06) 82 07 00. -
SØNDERBORG: Axel Thomsen, Falstersgade 2, Sønderborg, (044) 2 22 71. - VEJLE: Hans Dalsgaard, Tønnesgade
3, Vejle, (05) 81 66 25. - AABENRAA: Andreas Petersen, Store Torv 1, Aabenraa, (046) 2 32 21. - AARHUS: Aarhus
Mørtel-Compagni, Nordhavnen, Aarhus, (06) 12 20 11. - FYN: ODENSE: Kaj Petersen, Sct. Jørgensgade, Odense,
(09) 41 01 35. - SJÆLLAND: GLOSTRUP: Pilvard, Hovedvejen 38, Glostrup, (01) 96 14 24. - HELSINGE: Mekaniker
John Rasmussen, Østergade, Helsinge, (03-295) 171. - HVIDOVRE: Børge Palby, Bjergagervej 20, Hvidovre, (01)
78 13 93. - KØBENHAVN: Per Bech, Karlslunde, (01) 90 21 99. - VORDINGBORG: Laurits Lund, Algade 17, Vording-
borg, (03-775) 741.

NR. SNEDE BETON- og CEMENTVAREFABRIK

▲ nr. 192 K. (K betyder frivillig kontinuerlig kontrol).

Alt i betonvarer!

Specialitet: GT rør, 1 m og 2 m længder.

STORT UDVALG I LANDBRUGSRØR m. og u. FALS

Bygge- og fundablokke samt havefliser

*Udlejning af: Gravemaskiner, dozere, rendegravere,
byggekraner m. m.*

TELF. 77 10 93

Lørdag LUKKET

Dansk Plantage- forsikringsforening

Det gensidige
forsikringsselskab

tegner forsikring for **genplant-
ningsværdien** for nåletræsplan-
tager overalt i Danmark. - Ind-
skud én gang for alle 1 kr. pr.
ha.

Årlig præmie og maksimum-
erstatning:

50 øre pr. ha.... 700 kr.

75 øre pr. ha.... 1050 kr.

1 kr. pr. ha.... 1400 kr.

Vedtægter og indmeldelses-
blanketter ved henvendelse til

**FORENINGENS KONTOR
I VIBORG**

Telefon (076 1) 1340

Forsikrings- aktieselskabet National

tegner forsikring for **træmasse-
værdien** i nåletræsplantager
overalt i Danmark - den nød-
vendige supplerende forsikring
for træmassens stadig voksende
værdier.

Alle oplysninger fås hos Na-
tionals hovedagenturer, samt-
lige inspektorater eller ved di-
rekte henvendelse til

HOVEDKONTORET

Forsikringshuset,

Holmens Kanal 22,
KØBENHAVN K,

Telefon (01) 15 75 65

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (076 1) 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9-15

Lørdag lukket

Aftenekspedition:

Freddag kl. 18.30-20

Filialer:

Karup

Flyvestationen Karup

Mammen

Løgstrup

Til alle slags bygninger:

DANSK ETERNIT

Tag- og vægbeklædning

DANSK ETERNIT FABRIK A/S
AALBORG

Salgskontor:

Nr. Farimagsgade 15, Kbh. K
Telefon: Minerva (01 54) *2222

J. C. Halvorsen & Sønner

Krogsgades Cementstøberi
Kontor: Augustenborggade 11
Århus C . Telf. (06) 14 59 99

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk

Aabenraa . Telf. (046) 2 21 27

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet

**Viborg
Andels-
Svine-
slagteri**

Vore udsalg
bringes i
erindring
Telefon (076 1)
137 og 779

Porositrør

det moderne dræ-
ningsmateriale for
vanskelig dræning.

DANSK POROSIT[^]/s

Telf. (06) 14 22 22
Strandvejen 96 . Aarhus C

Øst for Storebælt:
Jystrup, telf. Ortved
03628-300

Dansk Brandforsikringsselskab

VERMUND

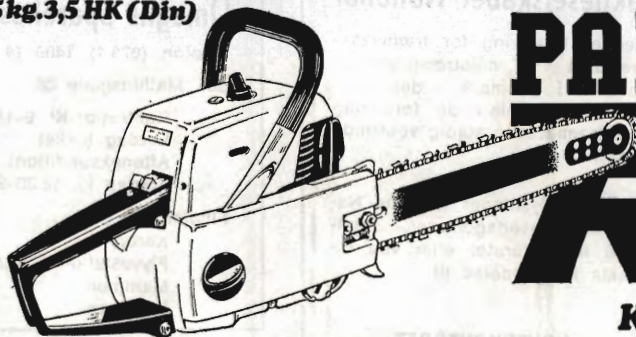
af 1904 Gensidigt selskab

Bygninger og løsøre
Virkefelt over hele landet

Hovedkontor:
Banegårdsplads 4 . Århus

Let men hurtig

6,5kg, 3,5 HK (Din)

PARTNER R16

Kr. 1.695.- excl. moms

Forhandlere:

JYLLAND

Per Jørgensen, Kongensgade 2, Nørresundby
Tlf. (08) 17 27 33.
Smedegades Motorværksted, Ringkøbing. Tlf.
(07) 32 09 92.
Randers Værktøjsmagasin, Randers. Tlf. (06)
42 17 77.
Horsens Værktøjsmagasin, Hede Nielsensvej 2,
Horsens. Tlf. (05) 62 62 11.
Mikkels Autoværksted, Nr. Torv 2, Vejle. Tlf. (05)
81 12 12.
Fa. Lorentz Hansen jun., Åbenrå, Tlf. (046) 2 21 38.

FYN

A/S Harald Nyborg, Odense. Tlf. (09) 12 12 49.
LOLLAND & FALSTER
Fa. R. Jessens Eftf., Nyk. Falster. Tlf. (03) 85 00 11.
BORNHOLM
Scooter Centralen, Vimmelskafet 26, Ronne,
Tlf. 21 76.
SJÆLLAND
Fa. Jørgen Augsburg, Køge. Tlf. (03) 65 25 00.
Fa. L. Ulrich's Isenkramforretning, Slagelse. Tlf.
(03) 52 00 01.
Vepa v/ Johs. V. Larsen, Toksværd pr. Holme-
Olstrup. Tlf. (03) 74 72 82.

Mekaniker Palle Jespersen, Drivsåtvej, Jyderup.
Tlf. (03) 47 64 01.
A. M. Bjørns Eftf., Algade 50, Hølbæk. Tlf. (03)
43 21 00.
Mekaniker Kaj Nielsen, Gadevang, Hillerød. Tlf.
(03) 26 69 62.
Fa. Johs. Fog, Hovedgaden 45, Lyngby. Tlf. (01)
87 10 01.
KØBENHAVN
Forst & Jagt huset, Gl. Kongevej 119, V. Tlf. (01)
21 30 30.
Carl I. Boeck A/S, Vejlesvinget 5, Brøndby Strand.
Tlf. (01) 73 32 00.

CLOC

Hedeselskabets Tidsskrift

TIDSSKRIFT FOR GRUNDFORBEDRING OG SKOVBRUG

Nr. 15

10. december 1968

89. årg.

udgår 16 gange årligt til medlemmer. – Annoncer til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg, telf. (06) 62 61 11. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er årlig mindst 10 kr. eller én gang for alle mindst 200 kr. Redaktør: HAR. SKODSHØJ. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), distriktsbestyrer J. Alsted, kontorchef B. Dalberg-Larsen og afdelingschef N. Venov. Trykt i Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Omkring St. Nørlund plantage. - Hedebrugets årsmøde. - Den store teknik. - Litteratur. - Tørveproduktionen i 1968. - Dansk Plantageforsikringsforening. - I få ord.

Forsiden: Annonce fra A/S Lantraco: I oktober i år afholdtes pløjestævne med deltagere fra de fire nordiske lande ved Skara i Sverige. Flemming Thyssen fra Haderslev amt blev nr. 1 og dermed nordisk mester. Senere i samme måned vandt Fl. Thyssen også danmarksmesterskabet, der afgjordes på Næsgård Agerbrugsskoles jord. Fl. Thyssen ses her på sin hvide DAVID BROWN 990 traktor, som han anvendte ved begge stævner.

Omkring St. Nørlund plantage

Her følger fortsættelsen af den skovhistoriske afhandling, som statsskovrider *V. Halskov-Hansen*, Randbøl, indledte i Hedeselskabets Tidsskrift nr. 13.

Kan det siges pragtfuldere, hvad de to mænd, der hin dag i 1791 mødtes, hjalp ad med at udrette på dette sted — Nørlund. Nutidsbeboerne i disse egne har en privilegeret anledning til at mindes kammerråd Møller på Højris — egnens mand, der stillede sig i gabet mod det ødelæggende flyvesand.

Hvorledes den i skrivelser nævnte »liden Birkelund« opstod, får man lettest et indtryk af gennem nogle af Rentekammerets skrivelser og af Casper Møllers forskellige indberetninger, hvoraf en del er citerede og kommenterede af Anth. Fuglsang. Samtidig får man et indblik i det mægtige arbejde, der blev lagt i Midtjylland for at dæmpe sandflugterne.

Allerede 1. september 1791 havde professor Wiborg udarbejdet og tilsendt Casper Møller et forslag til »Sandflugtens Dæmpelse ved Store og Lille Nørlund«.

Han nævner heri at: »bemeldte Sande er fremkomne for 10 Aar siden ved Hedebrand, og have været meget ubetydelige i deres Begyndelse, men udbredt sig tid efter anden, og fornemmelig i de sidste

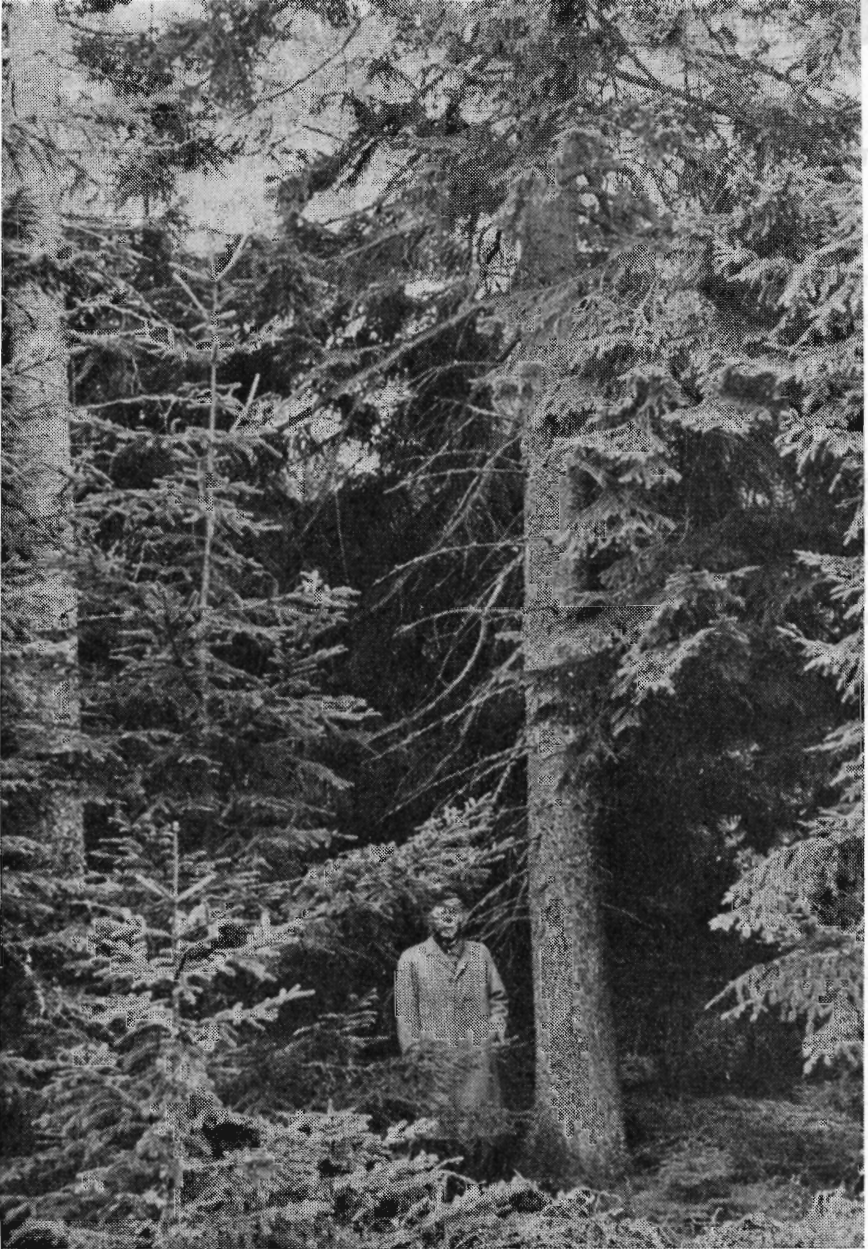

Fig. 5. Den største af Casper Møllers graner. $H = \text{ca. } 18 \text{ m. } D = \text{ca. } 41 \text{ cm.}$ Den står udenfor de sluttede grupper sammen med andre spredte gl. graner i en ca. 32 årig rødgranplantning, der i sin tid er plantet under skærm af bjergfyr sået i 1878 af »Det danske Hedeselskab«.

Aaringer saa stærkt, at de nu ere over $\frac{3}{4}$ miil lange i Nordvest og Syd-øst og en god $\frac{1}{4}$ Miil i Breden mellem Store og Lille Nørlund«.

Fig. 7. Casper Møllers graner afd. 341 C, sydøstlige holm, i baggrunden 33 års rødgraner. Fot. juli 68.

Han foreskriver foruden plantning af Klittag, at der på det mest udsatte sted tillige opføres tre jævnsides løbende diger på »den Theilmanniske Maade« $2\frac{1}{4}$ alen brede i bunden, 2 alen høje og $\frac{3}{4}$ alen brede foroven opsat på begge sider af græstørv eller lyngsøjer, evt. gravet frem under flyvesandet. På digets top mellem søjerne skal sås vipper af Klittag i det i mellemrummet opfyldte sand.

Digerne skal anlægges med en afstand af 50-60 alen. Metoden har prof. Wiborg givet navn efter etatsråd, amtmand *Teilman*, der havde anvendt en lignende i Bork marskenge i Nørre Herred, Lundenæs amt (nu Ringkøbing amt). (E. Wiborg. Efterretning om Sandvexterne 1788 side 56-57).

Der regnes med opsætning af 700 favne diger og såning af 100 tdr. Klittagvipper.

Allerede 15/11 1791 kan Møller indberette, at disse diger er opførte og foreslår yderligere opført 400 favne diger ved Store Nørlund.

5/7 1792 indberetter han, at nu er også disse diger opført og foreslår yderligere ikke mindre end 1200 favne diger ved Store Nørlund og 900 favne ved Lille Nørlund, og i indberetning af 13/12 1792 til

amtmand Pentz angiver han disse sidste opført i samme efterår, altså ialt på $1\frac{3}{4}$ år 3200 favne eller ca. 6 km dige.

Disse som regel dobbelte kilometerlange diger, som har fanget sandet til store klitter, der ligner fæstningsvolde, kan let genfindes den dag i dag (se luftfoto, fig. 14). De er nu undersøgt af museumsinspektør Olaf Olsen, Nationalmuseet, og det er ved jordanalyse fastslået af »Danmarks Geologiske Undersøgelser«, at voldene består af flyvesand.

Casper Møller har øjensynlig været en mand, der kunne få sit arbejde fra hånden, og allerede i 1795 kan Rentekammeret efter Møllers indstilling give tilladelse til slet af klittaghø i Nørlund Sande:

Anth. Fuglsang, 1940, side 6-7:

»Den 18/7 tilskriver Rentekamret Amtmand, Etatsraad Hansen i Ringkøbing, hvorunder Vrads Herreds Sandflugtsdæmpning sorterede, angaaende Slæt i Store og Lille Nørlunds dæmpede Sandflugtsstrækninger.

Da Rentekamret tillader, at der i Aar maa foretages Klittagslæt paa Flyvesandene ved St. og Ll. Nørlund anmodes Amtmanden om ved Herredsfoged, Kommissær Møller, Højris, i Ikast, at foranstalte det fornødne i Overensstemmelse med følgende Regler:

- 1) Ingen anlagt Klit maa slaas førend den er $2\frac{1}{2}$ Aar gammel, og Hugsten begynder først i de østlige Klitter.
- 2) Klittaget maa alene slaas med Høle, da det altid bør afhugges over 2-3" over Sandet.
- 3) Ingen Klit maa afslaas i den hele Bredde, men alene strimmelvis, 5 Al. Klittag bør slaas, naar 5 Al høstes, og saaledes vekselvis i hele Klittens Bredde.
- 4) Den første Hugst bør være endt inden 14. Juni, den sidste foretages inden 14. August.
- 5) De Strimler, som slaas et Aar, bør næste Aar staa urørte.
- 6) Det slaaede Klittag, bør samme Dags Aften være bortkørt fra Sandene og al Paalæsning ske udenfor den plantede Klitte, ligesom og de høstendes Heste ikke maa opholde sig paa Sanden, mens den slaas.
- 7) Al Klittagslæt udenfor de anviste Steder, og øvrige Uordener, som Høstfolkene maatte begaa i Klitten, straffes efter Forordningerne.
- 8) Hvert Læs Klittag, saa stort som to Heste kan trække, betales med 2 Mark til Sandflugtskommissær Møller, der afleveres sammen med Kvittring paa Amtstuen. Dog, for at det ikke skal afholde Lysthavende, ifald Betaling straks skulde erlægges, tillige,

Fig. 8. Casper Møllers graner, afd. 341 B, alder 160 år. Forfatteren står ved en 33 år gl. rødgran plantet 1939 som $\frac{1}{8}$ -årig samtidig med den unge bevoksning udenom holmene af de 160-årige graner. Fot. juli 68.

at Betalingstiden, saavel for første som sidste Slæt, maa udsættes til midt i Oktober.

- 9) Naar Klittaget skal slaas, lader Kommissær Møller de Lysthavende indkalde en vis Dag for at opgive hvor mange Læs enhver attraar, paa hvilke Taget erholdes, og at bestilt Tag er betalingspligtigt, selv om det ikke afhentes. Enhver der møder for at faa Klittag maa være forsynet med 4 Stokke, hvorpaa hans Navn og Antal Læs, der ønskes, er indskaaret.
- 10) Sandflugtskommissæren lader enhver, som er antegnet til Klittag, ved Klitfogden udvise et Stykke i Klitten, som udmaales i Forhold til de forlangte Antal Læs og indpæles med de 4 Stokke, samt forelæse ham Plakatens Forholdsregler.
- 11) Klitfogden udmaaler omtrent 1500 Kv. Al. af en 3-aarig Klit og 700 Kv. Al. af en 4-aarig, for hvert Læs Klittagshø, der forlanges.
- 12) Indfinder sig flere Lysthavende til Klittag end Klitten kan taale at afgive, bør de Sogne, som har taget del i Arbejdet til Flyvesandets Dæmpning fortrinligen være berettiget.
- 13) Klitfogden holder Bog over deres Navne, som er antaget til Klit-

tag, over de dem anviste Steders Kvadratmaal, og over de Læs Tag de har faaet.

- 14) Hvad slaaet Klittag, der bliver i Klitten, enten i Tilfælde at Vedkommende har købt for meget eller at Betaling for det afslaaede var umulig at erholde, besørger Klitfogden hjemkørt og sat i Hisse, hvoraf Halvparten tilstaas for hans Umage og den anden Halvpart sælges for Kongelig Regning.

I Betragtning af det Tab, som de 4 Beboere i Store og Lille Nørlund har lidt ved Flyvesandet, tillader Kamret, at de uden Betaling, for det første vorde anvist saa stor en Strækning i Klitten, tilstrækkelig til at afgive 50 Læs Klittagshø, ligesom det ogsaa tillades de to Beboere i St. Nørlund at slaa de derværende Strækninger, som er bevokset med Sandstar. Hvad Klitten foruden de 50 Læs kan give, foranstaltes solgt for Kongelig Regning ved Herredsfoged Møller, af hvem Kamret forventer samme Virksomhed, som han hidtil har udvist ved Flyvesandets Dæmpning.«

Som det ses, var det hele omhyggeligt tilrettelagt. At det ikke var småting, der kunne høstes i klitten i Nørlund, viser indberetningen fra 1795, der giver slæt af 120 læs klittag til salg og vederlag samt 710 tdr. vipper til udsæd til dæmpning her og i andre sandflugter.

Først senere begynder man at bringe plantning på bane.

Anth. Fuglsang, side 16: 1799.

Professor Wiborg inspicerer.

Fra inspektionen i St. og Ll. Nørlund Sande lyder det opstemt:

»Det fornøjer mig at kunde indberette til Rentekamret, at Sandflugten her, som for 9 Aar siden truede flere Beboere med Ødelæggelse, er nu aldeles dæmpet. Hr. Kammerraad, Herredsfoged Møller, mener, at den kan udlægges til Græsning næste Aar, og saavidt mine kundskaber gaar, tror jeg, at dette kan ske uden Fare. Wiinholt¹⁾ og jeg har undersøgt Jordbunden flere Steder på denne Strækning og fundet adskillige større Pladser aldeles utjenlige til Fyrreskovs opelskning, saa man ej her kan faa megen sammenhængende Skov. Den er derfor alene at bruge til Græsning, og jeg ønskede, at Ejerne af den maatte nyde denne næste Aar for at udslette den Fordom, man her har om, at Sandflugterne bestandig skal fredes.«

¹⁾ Cl. E. Wiinholt, forf. t. prisskriftet »Forslag til Skovopelskning paa de jyske Heder«, 1802, landmåler, 1794 skovr. på Petersgaard, 1816 overfører på Frijsenborg.

McCULLOCH

VERDENS MEST SOLGTE KÆDESAV !!

Nyhed MAC 6 vejer kun 3 kg. Vælg den sav der passer bedst til Deres arbejde.

MAC 6	3,0 HK	2,7 kg*	med 12" sværd	... kr. 1690,-
MAC 10-10	5,0 HK	4,8 kg	med 12" sværd	... kr. 1275,-
MAC 10-10A	5,0 HK	4,9 kg	med 12" sværd	... kr. 1530,-
MAC 2-10A	5,0 HK	5,1 kg	med 16" sværd	... kr. 1725,-
MAC 5-10A	6,5 HK	5,4 kg	med 20" sværd	... kr. 2065,-
MAC 3-10E	5,0 HK	6,9 kg	med 12" sværd	... kr. 2260,-
MAC 5-10E	6,5 HK	7,0 kg	med 20" sværd	... kr. 2700,-
M 250	5,0 HK	8,9 kg	med 16" sværd	... kr. 1595,-
M 550L	7,0 HK	9,5 kg	med 18" sværd	... kr. 2525,-
M 795L	8,0 HK	9,8 kg	med 24" sværd	... kr. 2770,-

* opgivne vægt er for kædesav uden sværd og kæde Generalagent:

Carl F. Motor

Gasværksvej 9, København V, telefon (01) *21 13 92

Forhandlere over hele landet, forlang demonstration og brochure

Jeg ønsker McCulloch

demonstreret

brochure

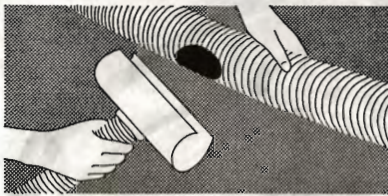
Navn _____

Adresse _____

Tlf. nr. _____

DRAEN-RØR

TARKETT P.V.C. RØR
BRAGE
MICHELSSEN

DRAEN-RØR MED "VORTER" FRA TARKETT

TARKETT P.V.C.-rør er en revolutionerende nyskabelse og har allerede vundet stærk udbredelse. TARKETT P.V.C.-drænrør er fremstillet i slagfast, frostsikker, hård P.V.C. Drænrørene har 17 cm² vandindtagningsareal på 1000 slidser, fordelt over 250 "vorter" pr. løbende m. TARKETT er korrugeret og har derfor stor modstandskraft over for tryk. Den fleksible konstruktion giver funktions sikre ledninger under de vanskeligste forhold.

TARKETT P.V.C.-rør leveres i ruller. Længde pr. rulle, diameter og vægt er anført her:

YDRE DIAMETER mm	LÆNGDE/RULLE m	VÆGT/RULLE kg
50 (2")	300	53
90 (3")	150	63
110 (4")	100	55
160 (6")	50	60

TARKETT P.V.C.-RØR EN GROS - SNEBÆRVEJ 11 - HØJBJERG - TELEFON AARHUS 06 - 2710 44

Hellestrup Planteskole

Ejer:
 Gosch Tændstikfabr. A/S
 Sorø . Tlf. Fulby (03 608 133

Specialplanteskole
 for Hybridasp

FRØCONTORET KOLDING

Telefon (055) 2 43 44

**FRØAVL
FRØHANDEL**

HOLSTEBRO BETONVAREFABRIK

v/ ingeniør Anders Poulsen
 Holstebro telf. (074) 2 00 03

Alt i betonvarer
 indenfor
 Dansk Ingeniørforenings
 normer

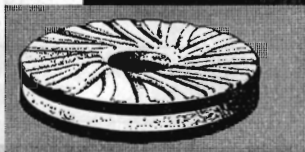
Røde drænrør

fra 2"-12" haves altid på
 lager. - Forlang tilbud.

»SOFIENLUND« TEGLVÆRK

Tlf. Ulstrup (064 - 4 81 11) 10

engsko kværnsten

STRØMMEN RANDERS TLF. (06) 42 99 99

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
 Fiskerihavnen

ALT I CEMENT

VARER

Vi kan levere rør i alle
 smagte størrelser efter
 ingeniør-normer.
 Hurtig levering - reel
 betjening.

**TJÆREBERG
CEMENTSTØBERI**

• Telefon 21 •

**ROTTER MUS
ELLER
RATIN**
 Virginiavej 11, Kbhvn. F • (01) 34 38 80

Fig. 9. Stammeanalyse af gl. gran, 15. juni 1966, fra »Casper Møllers graner«, Nørlund plt. af 341 C ved E. Løfting.

Anth. Fuglsang, side 18-19: 1801.

I Frederik V's regeringstid (1746-66) nyvæktes, samtidig med Alhedens opdyrkning og befolkning, også sansen for opelskning af skov på øde strækninger, hvor jordbunden var til det, og den interesse holdt sig. Sandflugtsdæmpningen i Jyllands indsande og skovs opelskning var for regeringen to sider af samme tanke, nemlig landvinding og frugtbargørelse.

Herredsfoged Møller havde hu til denne frugtbargørelse. Der var ikke så langt mellem Højriis og Alheden. Han kendte Alhedens bestyrer Giørup og dens skovrider Michaelsen. Han havde set Alhedens pletvis forvandling, og lyttet sig både til det ene og det andet, som forbandt sig med noget i hans hu i relation til hans sanddæmpningsvirksomhed, hvor han havde noget at røgte. Han spurgte, og han fik

fortalt, og de mægtige standstrækninger ved St. og Ll. Nørlund var dæmpede, og lå nu og ventede. — En og anden gang, havde han også antydnet til amtmanden og Rentekamret, at han havde noget tilhus's med disse sande. Michaelsen havde set dem og taget et skøn, Wiinholt ligeledes, og så var det hændt nu sidste forår, at skovrider Michaelsen var kommen til Højris samtidig med, at Møller fra Rentekamret havde fået anmodning om at lade udså 100 pund birkefrø, der beroede hos Michaelsen, i Nørlund sandstrækninger, efter skovriderens anvisning.

Birkefrøene blev sået, og Michaelsen og Møller asede omkring derude i sandene, gravede ned her og der for at undersøge og se sig tilrette, og aftalte så, at skovrideren hos Rentekamret skulle udvirke nok en sæk birkefrø til udsåning i kommende efterår. Frøene kom, og de blev også sået, og nu lå der 200 pund frø i strimler i sandet og sundede sig på, om de skulle spire eller dø. De to udsåninger foretoges i året 1800.

Straks efter nytår 1801 rapporterer Møller, lig en glad barne-moder, til amtmanden om de spæde liv derude i Nørlund:

»Det Frø, der blev saaet i Foraaret kom temmelig godt op, og en Del af Skuddene vokste til 1 à 2" Højde, uagtet den kolde og tørre Sommer. Bedre Held haaber jeg at faa med det Frø, der nedlagdes sidste efteraar, og jeg tør næsten indestaa for Væksternes heldige Fremgang, da samme har ly for Vesten- og Nordvestenvinde af nogle lange Sandbanker, der er begroet med Klitgræs eller det saakaldte Marehalm, naar kuns en nøjagtig og god Fredning kan tilvejebringes, og for den vil jeg være ansvarlig, hvis det høje Kgl. Rentekammer vil ansætte Klitfoged Søren Hallundbæk — (ja, den Søren) som bor en Fjerdingvej fra det Sted Udsaanningen er sket, som Opsynsmand over Planterne og den hele dæmpede Nørlund Sandstrækning. — Deres Højvelbaarenhed kender denne Mand og veed, at det er ham, jeg har at takke for den sjældne Fredning, Nørlund Sander har nydt, men at ansætte ham uden Løn var ubillig, helst da han for 7 Aars tro Opsigt med møjsommelige Sandflugter ikke har nydt mere end 15 Rgdlr., de smaa Ducører undtagen, som jeg har givet ham til Opmuntring.«

Anth. Fuglsang, side 20-23: 1802.

Straks efter nytår indberetter Møller, at eftersom alle sandflugter nu er dæmpede i Hammerum herred, håber han om få år at kunne berette om det samme i Vrads herred, hvor der i efteråret 1801, i Tyvkjær og Overisen sander strøedes 80 tdr. vipper, og hvis han nu til efteråret kan få de fornødne vipper af sine dæmpede sandflugter, skal resten af de sandfugne steder blive forsynede. Hegn og fred har

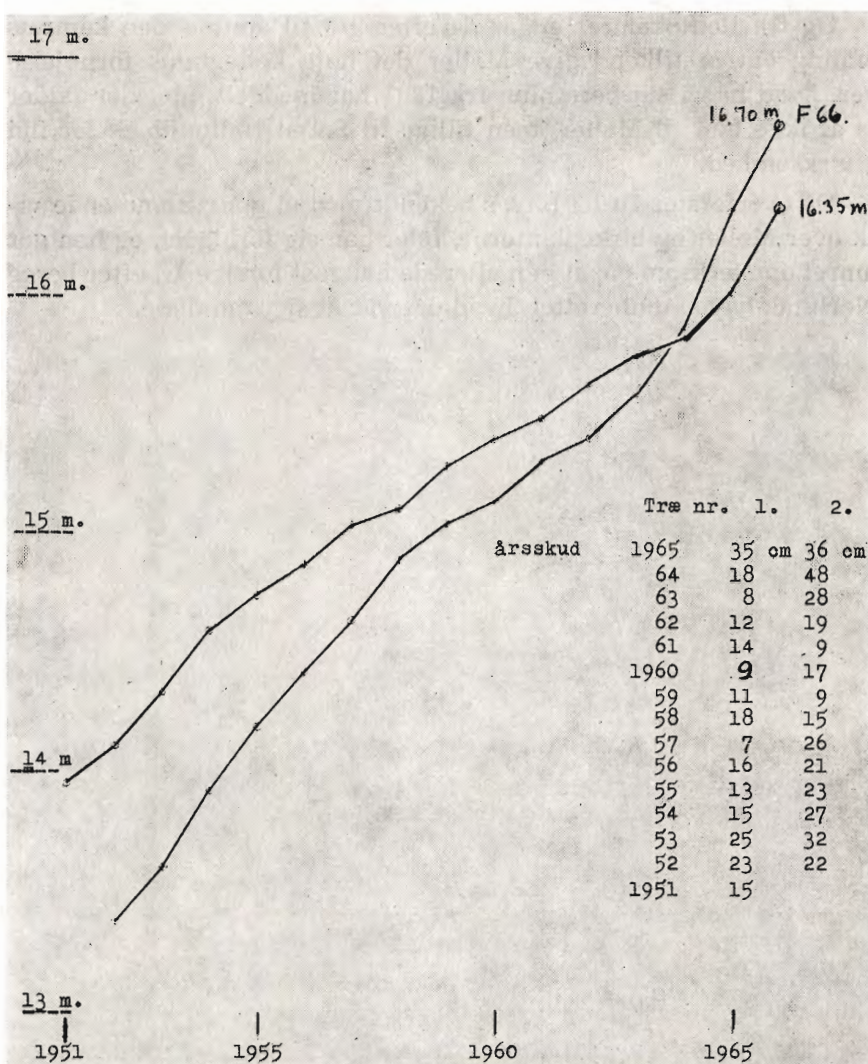

Fig. 10. Årsskudmåling af »Casper Møllers graner« af 341 C, Nørlund plt. 15. juni 1966 ved E. Løfting.

alle vegne været godt. De unge birkeplanter i Nørlund tegner godt, og er holdt i bedste hegn og fred. —

Møllers medsendte regning lyder på 40 rgdrl. for 1801, for 20 dage, men sine ekstrarejser har han ikke beregnet, og disse har han ikke haft så helt få af — ud til birkene i Nørlund.

Wiborg er meget fornøjet, da han får beretningen i hænde, både med sandflugternes dæmpning og med birkeplantningen — der kan man se, hvilken nytte dæmpning kunne stifte, når den alle vegne blev dreven med samme iver og uegennytte som her.

Og fra Rentekamret udgår derefter 9/3 til amtmanden kamrets befaling om at tilkendegive Møller det høje kollegiums fornøjelse over, hvad han i sin beretning fra 1801 har meddelt, idet der falder ros af ikke blot til Møller, men tillige til Søren Hallundbæk for flid og virksomhed.

Da overførster Brüel bliver bekendt med al den strømmende vi-rak over Møller og birkeplanterne, føler han sig forbigået, og han gør kamret opmærksom på, at han allerede i august forrige år, efter besøg i Nørlund, havde indberettet, hvad der var at sige om disse.

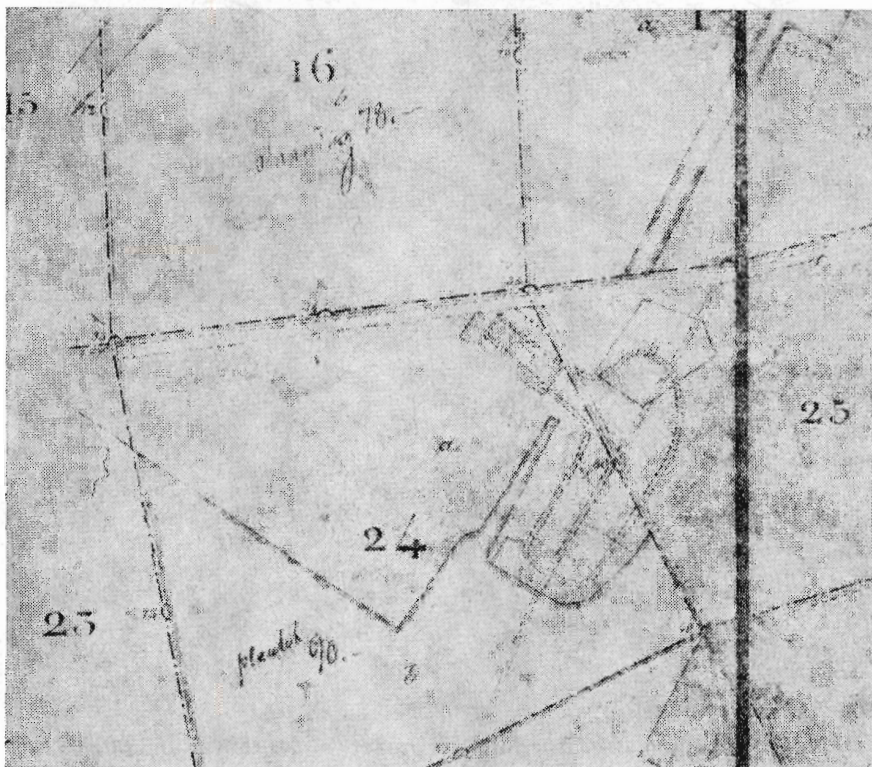

Fig. 11. Fotokopi af skovregul.-kort 1887 over Nørlund plt. Casper Møllers grænser er vist som 3 spredte grupper i afd. nr. 24 og 25. Der er vist en spadseresti rundt mellem grupperne. De håndskrevne notater om plante- og såningsår er formentlig foretaget af skovreguleringen ved anvendelse af kortet som arbejdskort i 1897.

Rentekamret skynder sig at anerkende Brüels virksomhed angående ymperne i Nørlund og udbeder, at overførsteren tjenstlig vil oplyse, hvor mange pund birkefrø ialt, der er udsået. Dette sker ret omgående, ialt 302 pund er medgået. — Æren er atter sat på plads for bordenden, og sjælen har ro.

(fortsættes)

Hedebrugets årsmøde

Forstander Dam Kofoed fatter ikke, at der kan tales om en kornpukkel

Under ledelse af formanden, folketingsm. *J. Foged*, Hammerum, holdt *Hedebruget* mandag den 18. novbr. generalforsamling på Kongenshus med deltagelse af 80 repræsentanter for de ca. 100 lokalforeninger, der er blevet tilbage efter reorganiseringen i fjor, da statstilskudet, som *Hedebruget* hidtil har administreret, faldt helt bort.

Efter mindeord over medlem af hovedbestyrelsen Chr. Pedersen, Dyreby, Henne, der i fjor afgik ved døden, redegjorde formanden for afviklingen af landbrugsministeriets efterbevilling af 165.000 kr. De var fordelt med 110 kr. pr. ha, således som hededyrkerne havde regnet med, og med rette havde ventet, at de ville få efterbetalt. For fremtiden var tilskud et spørgsmål om tilskud indenfor grundforbedringslovens rammer, men formanden understregede, at der her blev bedre muligheder for tilskud, end *Hedebruget* nogensinde havde haft chance for at give. Gennem grundforbedringsudvalgene kan der forelægges planer om opdyrkning, og bevilges de, kan det ofte betyde 5-7 gange mere i tilskud pr. ha, end vi har kendt det før, og tilskudet kan beregnes af *alle* udgifter. I modsætning til, hvad tilfældet tidligere var, må arbejdet ikke igangsættes, før det er godkendt. Det gælder om at sprede kendskab til denne nyordning blandt hededyrkerne.

Formanden omtalte forsøgsarbejdet og meddelte, at det fortsattes. En beretning udarbejdes i Askov af forstander *Dam Kofoed* og hans medhjælper cand agro. *Nemning*, og denne beretning vil blive udsendt til alle medlemmer gratis.

Bestyrelsen har tildelt 25-års jubilarene som lokalforeningsformænd et sølvbæger, og i år vil dette blive tilstillet: Jacob J. Touggaard, Kistrup, Løvel, Poul Larsen, Heibøl, Ølgod, Jens Pedersen, Sædding, Ejnar Pedersen, Gundersted og P. M. Lyng, Hjardemål.

Forstander *Dam Kofoed* omtalte de af *Hedebruget* gennemførte 32 værdifulde forsøgsserier, som der udarbejdes beretning om på grundlag af konsulent B. Davidsens mangeårige arbejde. Det er forsøg, der samtidig beretter hedeopdyrkningens skiftende faser og historie.

I denne forbindelse ønskede *Kofoed* at udtale, at han ikke fattede, at en hjemlig kornpukkel kunne opfattes som værende til skade for samfundet. Maltbyggen udgør kun ca. 7% af kornproduktionen, og det kan da kun være den, der kan være tale om. De 93% kan ikke

medregnes — derfra omsættes kornet i dyrene med fordel. Det er det helt klare og selvfølgelig og rigtige.

Formanden forelagde regnskabet, der balancerede med 239.000 kr., og meddelte, at A/S Jydsk Landvinding fortsat ville give 3500 kr. i tilskud og Harders Fond 500 kr. årligt i en kort periode til foreningen. I legatkapitaler og reserver rådede Hedebruget over 173.000 kr., der havde afkastet 8.462 kr. til almindelige formål. Kassebeholdningen udgjorde 51.545 kr. Medlemsbidragene androg fra ca. 2000 medlemmer i alt 6849 kr. En del medlemmer fortjente en særlig tak, fordi de havde tegnet sig som livsvarige medlemmer med et bidrag en gang for alle på 50 kr.

Bestyrelsen og revisorerne genvalgte.

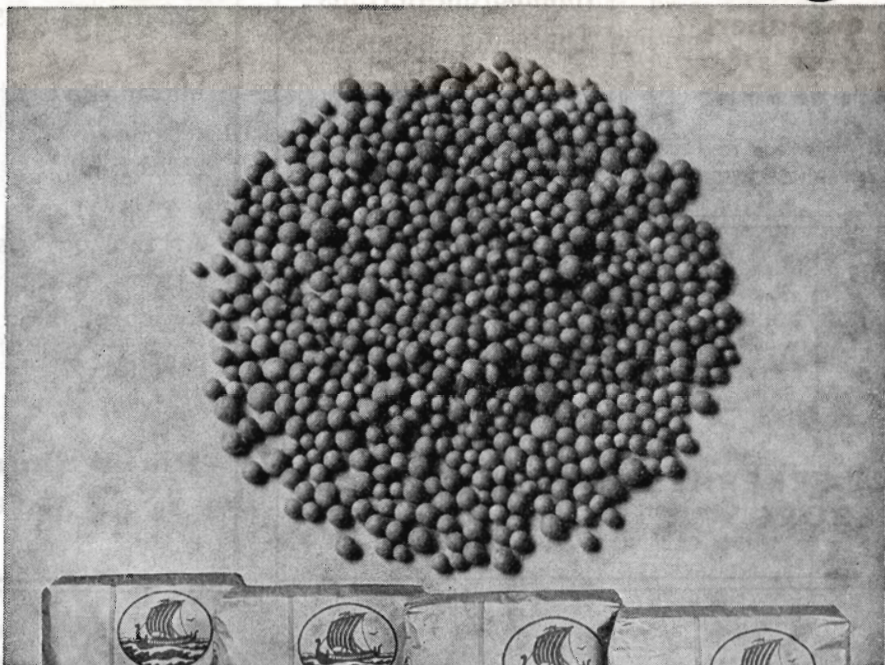
DEN STORE TEKNIK

Hedeselskabet har i år forøget sin maskinpark ved at erhverve en ny, stor drængravemaskine hos A/S Steenberg, Klaaswaal i Holland. Den skal afløse den ældre maskine fra samme firma, som nu i nogle år har kørt her i landet, anvendt til demonstration og forsøg med mekanisk gravning af drængrøfter og mekanisk nedlægning af drænrør af tegl eller plastrør.

Den nye maskine ses her i to forskellige situationer ved nedlægning af tegl på Øster Tirup øst for Hjørring. Trækraften er en 130 hk

-prillet NPK Gødning...

Alle 4 typer NORSK HYDRO NPK leveres nu **prillet**, som betyder at varen har runde, glatte korn med gode lagringsegenskaber og bedre strøbarhed.

NORSK HYDRO NPK leveres nu i ny indpakning - i plast eller papir.

ALT I SAMME SÆK - NEMMERE OG BILLIGERE

NORSK HYDRO

FORLANG
"ODIN"
ØL
FINESTE KVALITETER

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor

ØLGOD
Tlf. (052) 4 47 11

Stenvad Cementstøberi

Tlf. Stenvad (063 - 8 24 11) 6

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør
ALTID LEVERINGSDYGTIG

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse

Tlf. Herning (07) 12 37 33 (fl. lin.)

Kontortid:
Mandag, tirsdag
og onsdag 10-16
torsdag og fredag 10-17,30

Skovtjære 0.433

Muretjære

Stødbrinol

Arbinol og Spangol

Rygsprøjter og Motor-
sprøjter

Diana Skovtjære

Orehoved . Telf. 96* & 119

Drænrør
Mursten
Tagsten
Romadæk

Bøgild Teglværk Gjern Teglværk
Feldborg Teglværk Lynghøjs Teglværk
A/S De forenede Tegl- Lysbro Teglværk
værker Paarup Teglværk
Vinderslevgaard Teglværk

**TEGLVÆRKERNES SALGSKONTOR
SILKEBORG** a. m. b. a. - Torvet 14 - Tlf. (06) 821200

TRONHOLM VÆGFLISER

hvide og farvede, i 2 størrelser:
151 × 151 mm og 108 × 108 mm.

SPHAGNUM (tørvestrøelse).

LYPI

grønpiller, fremstillet af frisk lucerne og græs.

**PINDSTRUP MOSEBRUG
SAVVÆRK OG EMBALLAGEFABRIK**

v/ JOHS. F. LA COUR - PINDSTRUP

TELEFON (06) 39 61 00 - TELEX 4272

Mercedes-Benz, såkaldt industri-diesel motor, indbygget i Holland i det ret komplicerede øvrige apparatur.

Den primære forskel på den nye maskine og den, den afløser, er, at den nye kan gå helt ned i 2 meters dybde mod tidligere 1,70 m, og at larvebåndenes plader er blevet en del bredere, så belastningen derved nedsættes til 200 gram pr. kvadratcentimeter mod 220 hos den gamle. Begge dele spiller en stor rolle, når maskinen arbejder på meget blød og dyb bund, f. eks. lavbundsmosearealer.

Det nye graveaggregat, hvis ydre ramme på det ene billede er løftet op over jorden, således at den mand, der passer og regulerer nedlægningsdybden, sidder højt i vejret, kan yderligere benyttes til rør med en diameter helt op til 25 centimeter i diameter. Under det vanskelige arbejde ved Lyngbro bæk på Mors, hvor maskinen i foråret først indkørtes, blev der nedlagt P.C.V.-plastrør i løbende længder af Tarkett-mærket med en diameter på 16 cm.

Maskinens marchhastighed er ca. 50 meter i timen.

LITTERATUR ★

KLIMA, JORD OG VANDBALANCE I JORDBRUGET

H. C. Aslyng. Kulturteknik I, 4. udgave 1968, 303 sider. DSR forlag, Landbohøjskolen.

I 1953 udkom 1. udgave af professor Aslyngs lærebog, der anvendes ved den grundlæggende undervisning i kulturteknik for agronomstuderende ved Landbohøjskolen.

Efter kun 15 år foreligger nu den 4. udgave, der er revideret og stærkt udvidet.

Dette illustrerer på udmærket måde den rivende udvikling, der i disse år præger det fagområde, der vel nok lidt for snævert kaldes jordbundsfysikken.

Forskningen vedrørende plantevækstens afhængighed af det fysiske miljø må i sagens natur omfatte mange og forskelligartede faktorer, herunder specielt den meget komplicerede balance mellem vand, luft, varme, lysenergi og jordbestanddele.

Det er et stort og vanskeligt stof at indarbejde i en relativ kortfattet lærebog. Med en omfattende viden og store pædagogiske evner som baggrund er det imidlertid lykkedes forfatteren at skrive en fremragende lærebog. Det store stof er ordnet i en klar og instruktiv opsætning. Sproget er koncist, i nogle tilfælde skåret ned til næsten telegramstil, og fremstillingen er støttet af et stort illustrationsmateriale af tabeller, diagrammer, tegninger og fotos.

Bogens koncentrerede form er vel nok så krævende, at det vil være nødvendigt at have nogen forhåndskendskab til faget for at kunne læse bogen i sin helhed. Den vil imidlertid også kunne dække et stort og aktuelt behov som opslagsbog for de, der ønsker information om et enkelt emne eller har brug for en definition af et fagudtryk.

De behandlede emner, der strækker sig fra de grundlæggende jordbundsfysiske elementer til praktiske fagområder som lævirkning og jordbearbejdning, henvender sig til en vid kreds af fagfolk, der er beskæftiget ikke blot med kulturteknik, men også med landskabspleje og naturfredning.

Et detaljeret stikordsregister og en relativ omfattende litteraturliste bidrager i høj grad til at gøre denne lærebog til en praktisk opslagsbog.

Bogen fremtræder som en nydelig og solid tryksag i et praktisk format.

K. Sandahl Skov.

SLAVERNES SKIBE

af Thorkil Hansen, 210 s., ill., Gyldendal.

Forfatteren havde vist ikke, da han starter sine første arbejder om søfart, »Jens Munk«, »Det lykkelige Arabien« og »Slavernes Kyst«, tænkt sig, at det skulle blive en hel serie. Det her foreliggende om »Slavernes Skibe« er en mærkværdig hyggelig bog om et uhyggeligt emne. Det er tørt fortalt, let ironisk og på mange måder med sproglig fin sans for barokke situationers indre komik. Man læser og indfanges af den gru, der har stået omkring slaveskibenes trekantfart København - Slavekysten - De vestindiske Øer, ligefra sejladsens spænding til auktionernes afsluttende drama. Ved siden af uhyggen og den menneskelige elendighed refererer forfatteren så rigt facetterede detaljer om sejlads, om beryggede og berømte danske skibe, om søkaptajners og skibsfolkets daglige liv ude og hjemme, at det hele bliver til talentfuld og spændende tidshistorie.

Thorkild Hansen må have fundet et uendeligt hav at dykke ned i, nemlig skibsfartens forskellige arkiver, og det bedste ved det er, at han forstår at præsentere sine fangster for læserne.

H. S.

AL-BAHRAIN

af P. V. Glob, 232 s., ill., Gyldendal.

For de mange, der husker Glob's »Mosefolket«, vil det blot være nødvendigt at sige, at den her foreliggende nye bog er mindst lige så læseværdig, lige så

fint illustreret og har den samme glæde ved at fortælle om et spændende emne, så det også her må smitte læseren. At det samtidig er en beretning, som internationalt må sætte danske arkæologers her foreliggende bedrift i klasse med verdensberømte udgravninger, kan kun yderlige forøge læserglæden, idet man næsten må føle national stolthed over at danske fonds har haft råd til at muliggøre det mangeårige arbejde i sanddyngernes dybder. Der er arbejdet blandt 100.000 gravhøje, der dækker ørkenen » i så tætsluttede grupper, at man skulle tro, at den knoppe overflade skyldtes et naturfænomen, en boblende kogende sandmasse, stivnet i tidernes morgen og ikke menneskers værk«, siger Glob. De danske arkæologer har løst disse gravhøjes gåde, og ved rejser til alle sider langs Den arabiske Golf lukket op til helt nye ideer om menneskenes færden for 4000-5000 år siden i de egne, hvor menneskenes vugge er rokket i gang i sin tid.

H. S.

LANDBRUGETS PLANTEDYRKNING I

af P. Hartvig Larsen, 240 s., 16 farvetavler, indb., pris 32 kr., udg. af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

For at opnå et tilfredsstillende økonomisk udbytte er en stor planteproduktion i dag af helt afgørende betydning. Den her foreliggende ny bog fortæller om de ting, planteproduktionen er afhængig af, bl. a. *jordbund* og *klima*. Er jorden fra naturens side ikke i en tilstand, der giver gode vækstbetingelser, må man gennem *dræning* og effektiv *jordbehandling* forbedre denne.

Hvor nedbørsforholdene er utilfredsstillende og jordbundens vandkapacitet ringe, kan *kunstvanding* betyde både større og sikrere udbytte. Ukrudtsbekæmpelse kan være nødvendig. Landmanden må kende *planternes opbygning* og *livsfunktioner* samt have et grundigt kendskab til jordens *indhold af og krav om plantenæring*. Med de store mængder af *kunstgødning*, der i dag anvendes i landbruget, bliver det af afgørende økonomisk betydning, at der gødes så effektivt og rigeligt som muligt, og afsnittet om gødskning er derfor ofret særlig stor opmærksomhed. De fleste af disse afsnit er skrevet af konsulent *Johs. Olesen*, Skanderborg — en borgen for kvaliteten.

Alt dette og mere er grundigt behandlet i første bind af Landbrugets Plantedyrkning, redigeret af forstander P. Hartvig Larsen, der har haft en lang række af landbrugets dygtigste fagfolk som medforfattere.

ALT DET NYESTE 15

af J. Bælum, Olaf Hauch, V. A. Kjøller-Jørgensen og H. Wraae-Jensen m. fl., Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, 200 s., ill., indb., 27,00 kr.

Nu foreligger den landbrugsfaglige årbog *Alt det nyeste 1968/69*. Den er lige så aktuel som altid, fuld af nye ideer og inspirationer og med mange instruktive illustrationer. Som i tidligere udgaver er stoffet delt op i de sædvanlige syv grupper. — Bogens opdeling i mindre og let overskuelige afsnit og det meget detaljerede stikordsregister, som omfatter alle bøgerne i serien, gør *Alt det nyeste* til et vægtigt opslagsværk, navnlig for de mange, der efterhånden har en del eller alle årgangene.

Selv om *Alt det nyeste* i første række henvender sig med aktuelle ting til landmanden, er der også tænkt på husmoderens specielle interesseområder i afsnittene om *husholdning* og *havebrug*.

Det er vanskeligt at orientere sig under den intense udvikling, som finder sted inden for alle landbrugets driftsgrene. I *Alt det nyeste* er de væsentlige nyheder samlet under ét og uddybet af fagfolk.

TØRVEPRODUKTIONEN I 1968

I sommeren 1968 er der i alt produceret ca. 4.000 tons tørvebrændsel (tørv og formbrændsel) i Danmarks moser. Hovedparten af de adspurgte 12 virksomheder, der har været i gang, oplyser, at der ikke har været vanskeligheder med at afsætte tørvene, og enkelte tilkendegiver, at der kunne være solgt mere. Fra de sønderjyske moser er der sendt mindre kvanta over grænsen til Tyskland.

Vejret har været særdeles godt for arbejdet i moserne.

På forespørgsel om, hvem det er, der stadig anvender tørv, meddeles, at det fortrinsvis er ældre mennesker på landet i huse, hvor flaskegas, oliefyrr og elkomfurer endnu ikke har holdt deres indtog. Endvidere anvendes der tørv i enkelte sommerhuse. A. K.

Dansk plantageforsikringsforening

afholdt repræsentantskabsmøde på Hotel »Postgården« i Mariager den 2. oktober 1968. Af direktør *B. Steenstrups* beretning fremgik, at der den 1. april 1968 var forsikret et areal på 74.182 ha, der fordelte sig således på de forskellige forsikringsklasser:

Klasse I	23.577 ha
Klasse II	3.084 ha
Klasse III	47.341 ha
Minimumsplantager	180 ha

Den 1. oktober 1968 udgjorde det forsikrede areal 76.834 ha.

I erstatning er der i regnskabsåret 1967/68 udbetalt 23.075 kr.

Vejret i 1968 har været gunstigt, der har ikke været mange ekstremt tørre perioder, og de samlede brandskader har da også haft et beskedent omfang, idet der kun er anmeldt 8 brande med et samlet brandlidt areal på 6,6 ha.

Fra foreningens start den 1. oktober 1899 til den 1. oktober 1968 har foreningen udbetalt en samlet erstatning på 686.000 kr.

Overretssagfører Chr. Ørum omtalte i tilslutning til beretningen de nærmere omstændigheder ved 3 af årets brande, der i følge politirapporterne var opstået ved børns leg med tændstikker eller ved grov uagtsomhed ved afbrænding af halm. Ansvarsforsikring, der er tegnet af den ansvarlige eller deres værger, vil i alle tilfælde erstatte skaderne.

Repræsentantskabet vedtog et af forsikringsforeningens besty-

JORDBRUGSKALK

fra vore værker i

Faxe. Hadsund. Svenstrup J.

AKTIESELSKABET

FAXE KALKBRUD

Jordbrugskalkafdelingen

Frederiksholms Kanal 16 København K Telefon Minerva 75 00

FISKARS

SAVKÆDE

Nyhed i Danmark

FISKARS savkæde er fremstillet af krom-nickel ædelstål og tilpasset det nordiske klima, hårdt-forkromede skæretænder samt hærdede nitter med let nitbare ender.

SPØRG efter **FISKARS savkæde** hos Deres sædvanlige forhandler eller ring (01) 80 02 50 og vi opgiver Dem nærmeste forhandler.

Hovedforhandler: **Jørgen Hounisen**, Nærumhdg.

22 . 2850 Nærum . Telf. (01) 80 02 50.

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon (076 1) 195 og 1325

Alt i elektricitet

Frøaviscentret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (074) 2 05 33

Frøavl og frøhandel

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
Telefon (075 1) 921

NORMRØR

med garantimærket Δ
Imprægnering Brøndrør

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved **C. M. Christiansen** . Århus
Telefon: Ellidshøj (08 - 11 93 11) 4
og Århus (06) 12 76 33

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

AEROLIT

DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Vestjyllands Mergelforsyning

Andelsselskab

Udnyttelse af lokale lejere
og tilrettelægning af
mergelleverancer

Moderne grab-materiel til rådighed
Levering af højprocentlig mergel fra egne lejere
Jordbrugskalk og pulveriseret kalk i fine kvaliteter
fra Hillerslev og Mjels kalkværker

Alle oplysninger og tilbud hos:

Trier Høj, formand, Vostrup, tlf. Lønborg (073 - 7 31 11) 43
Karl Bloch-Nielsen, kasserer, tlf. Billum (052 - 2 05 77) 66
Chr. Siersbæk, næstformand, tlf. Skjern (073) 5 03 96

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus

A/s **MARIUS ØDUM**

Randers . Telf. (064) 2 04 00

Betonvarer efter
Ingeniørforeningens normer

Prima drænrør

FYNS TEGLCENTRAL

Stenstrup og Odense Teglværkers kontorer
STENSTRUP - Telefon (09) 26 10 19*

Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring

Gensidigt selskab ★ Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19 . København V . Telf. (01) 15 03 50

Omhyggeligt behandlede **skovplanter**
i værdifulde provenienser

**DANPLANEX
PLANTESKOLER A/S** . Rødekro . Telefon (046) 6 29 33*

Træplanter til have og kirkegård,
mark og skov.
Plantegræs.

Lomborgs Planteskole

Granhøj v. Aalborg
Tlf. 12 01 01 Tlf. 13 40 40

Rødkjærbro Cementvarefabrik v. J. T. Birk

Telefon Rødkjærbro (076 - 5 91 11) 14

FORLANG TILBUD

Fører kun Δ mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager

Stort farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

VANDINGSANLÆG

OMGÅENDE LEVERING

Ønsker De?

- ★ Gennemført kvalitet
- ★ Lette og stærke rør
- ★ De hurtige og robuste koblinger
- ★ Sprinklere, der vander jævnt
- ★ Sagkyndig og reel projektering
- ★ Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- ★ fordi det er dansk arbejde.

Indehaverne er aut. af landbrugsministeriet til projektering af
vandingssystemer med tilskud og lån i h. t. grundforbedringsloven

DANSK VANDINGS INDUSTRI
Snoghøj pr. Fredericia tlf. (059) 5 22 11

Henvend Dem
om brochure
og tilbud

relse godkendt forslag til vedtægtsændringer. Der vil herefter blive oprettet en ny klasse IV med en årlig præmie på 1,50 kr. pr. ha og med maksimumserstatning på 2.100 kr. pr. ha. Af de nye vedtægter følger endvidere, at forsikringer tegnet efter 1. april 1969 ikke vil kunne henføres til klasse I, hvor der regnes med en årlig præmie på 50 øre pr. ha og en maksimumserstatning på 700 kr. pr. ha.

Repræsentantskabet drøftede i forbindelse med de foreliggende forslag til vedtægtsændringer muligheden for at få indført en bestemmelse om, at skader opstået som følge af uforsigtighed ved afbrænding af halm ikke ville blive erstattet af forsikringsforeningen.

Når det foreliggende vedtægtsforslag er godkendt af handelsministeriet, vil de nye vedtægter blive tilsendt samtlige forsikrings-tagere.

Regnskabet, der gengives andetsteds i bladet, blev fremlagt og godkendt.

Samtlige valg var genvalg.

D. P.

I få ord — ★

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

har til sit jubilæumsfond allerede modtaget en række gaver, bl. a. 100.000 kr. fra Augustinus Fond.

Det egentlige jubilæumsskrift, der vil foreligge i denne måned, har lederen af Erhvervsarkivet i Århus, mag. art. Vagn Dybdahl, ansvaret for. Det får titlen »For fædrelandets bedre flor«, en lidt anstrengt titel, men den er berettiget, fordi den er hentet fra selskabets oprindelige formål og ide, da det stiftedes i 1769.

Kulturjord og bebyggelse

I en bemærkelsesværdig artikel i tidsskriftet »Norges Vel«, Nr. 7, slår prof. Jul. Låg til orde for, at man overalt i Norge i langt større udstrækning end hidtil forsøger at undlade at bebygge eller udstykke til bebyggelse den gode, produktive kulturjord og i stedet tager den uproduktive jord, klippegrund og lignende ind til formålet.

I Tyskland har spørgsmålet forlængst været genstand for indgående diskussion i forbindelse med »den grønne plan«, og her i Danmark kan man formentlig vente visse betragtninger fremsat om det tilsvarende i forbindelse med de mange planer og ideer om landsplanlægninger.

Afdelingschef, skovrider *B. Steenstrup*, Hedeselskabet, er valgt som næstformand i Dansk Skovforenings bestyrelse.

Ledelsen for Finlands statsskove planlægger, at der i 1969 skal gødskes 200.000 ha skov mod 79.000 ha i 1968 og knapt 50.000 ha i 1967.

Den svenske regering har indkøbt 871 tons første klasses papir og skænket det til Æthiopien til anvendelse i nye bøger til skoler og læreanstalter.

I Oskarsstrøm i Sverige udbygges spånpladefabrikken under Ry-aktiebolaget for 14 mill. sv. kr., så produktionen kan forøges med ca. 50.000 kubikmeter plader årligt.

I Hultsfred i Sverige har Skogsägarnas Industribolag projekteret en ny spånpladefabrik til 18 mill. sv. kr. og med en kapacitet på 300.000 tons færdige plader pr. år.

I Joensuu i Finland projekteres en tilsvarende fabrik med en kapacitet på 50.000 m³ plader.

Foreningen af danske Mosebrugere

holdt ordinær generalforsamling i Århus den 14. november. Efter at have aflagt beretning om vilkårene for arbejdet i moserne i sommeren meddelte formanden, direktør *Johs. F. la Cour*, Pindstrup, at han ønskede at trække sig tilbage fra foreningens ledelse.

Med varm tilslutning fra de mødte hyldede driftsleder *Hørup Nielsen*, Gudumholm, direktør *la Cour* og takkede for hans enestående indsats for moseindustrien gennem mere end 60 år.

På mødet gav formanden udtryk for tillid og tak til Hedeselskabet for god indsats gennem 100 år for fremme af plantning og grundforbedring i Jylland.

Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med den hidtidige næstformand, driftsleder *Hørup Nielsen* som formand, og som næstformand valgtes direktør *B. Stausholm*, Pindstrup. Sognefoged *Martin Fonnesbæk* fortsætter som foreningens kasserer.

A. K.

Tidsskriftet »Norsk Hydro« for september indholder en del artikler om demokrati på arbejdspladsen.

Baggrunden for dette emnes behandling er et usædvanligt radikalt samarbejdsforsøg, som selskabet Norsk Hydro satte i gang i begyndelsen af 1967 på en ny-opført NPK-gødningfabrik ved Eidanger Salpeterfabriker. Resultaterne fra dette forsøg har været så positive, at det har vakt betydelig opmærksomhed og koncernen planlægger nu at udvide samarbejdsforsøget til alle fabrikkerne.

Ingen bilveje

En mængde danske vil kende »Fløjen« på Bjergknuden ovenover Bergen. Her ligger ca. 1600 ha skov og slugter, det hele vogtet om som en usædvanlig smuk og særpræget naturpark. Bortset fra et par hovedveje, der fører op til »Fløjen«, er bilveje bandlyst. »Når vi ser, hvordan andre ude i verden altfor overfladisk tager vare på deres naturparker, belærer det os om i tide at hindre ødelæggelse af noget uerstætteligt«, siger formanden for »Bergens Skov- og Træplantningsselskab« skibsmægler Irgens, men han føjer også til, at skovveje og stier til brug for det turgående publikum fortsat skal udbygges, blot ikke bilvejene; sporene har skræmt.

Der er nu gennemført total fredning af de sidste ørne i Norge. Det gælder både kongeørn og havørn. Endnu i 1967 belønnedes drabet af 117 ørne af den norske stat med 8841 kr. i skydepræmie. Dermed har alle de nordiske lande fredet de store rovfugle.

I Knowsley ved Liverpool er Massey-Ferguson ved at opbygge en 3. fabrik for fremstilling af traktormonteret entreprenørmateriel. Projektet er det sidste i et program til ca. 30 mill. dollars.

Odderen tog fangsten

I september måned dukkede der efter en lang pause igen nogle større havørreder op i Simested å. En af Viborg Fiskeriforenings medlemmer oplevede at få en 7-8 kgs havørred på land efter en dejlig fight. Alligevel havde han mod på at fortsætte. Den flotte fisk blev dækket godt til med græs lidt oppe på skrænten, og fiskeriet fortsatte i håb om at få endnu en havørred. Skuffelsen og ærgrelsen var stor, da han kom tilbage et par timer efter og havørreden var forsvundet.

Dagen efter kom han ud til åen og gik og snuste, da en anden fisker spurgte ham, om han havde set det store fiskeskrog, der lå oppe i en afvandingsgrøft.

Det var havørreden fra dagen før — det var en odder, der midt i dagens lyse timer havde stjålet fisken og transporteret den til det nye gemmested, mente begge, men eksperter tror ikke på odderen og hævder, at det snarere har været en ræv.

Den svenske skovindustri dominerer ikke uden grund en meget stor del af alt, hvad der sker industrielt i Sverige. Det fremgår af nogle fornylig udsendte statistiske oplysninger:

Sveriges skove dækker 22,8 mill. ha eller 51 % af landets areal, heraf ejer staten 4,3, offentlige virksomheder 1,3, selskaber 5,7 og private 11,5 mill. ha. Gennemsnitlig beregnes, at der står 94 m³ træ pr. ha, hvoraf de 43 m³ er gran og 38 m³ fyr. Der hugges årligt 78 mill. m³, tilvæksten årligt er 3,4 m³ pr. ha.

Der findes 2000 savværker i landet og næsten 700 virksomheder som forarbejder træprodukter, deriblandt 32 fabrikker for byggeplader, spånplader o. s.v., samt 71 papirfabrikker.

Industrien eksporterede over 2 mill. tons papirprodukter i 1967.

I tidsskriftet af »Kulturgeografi« udgivet af Århus Universitet findes der i nr. 107 en meget fyldig, saglig redegørelse for Skjernå-dalens afvanding suppleret med et engelsk resumé. Artiklen er udarbejdet af distriktsingeniør H. Skovborg, Hedeselskabet.

Den vilde fauna i Danmark

Den meget stærkt arbejdende og produktive vildtbiologiske station i Kalø har igen udsendt en række meddelelser og beretninger, der lige som de foregående vil kalde på megen interesse.

I nr. 70 fortæller *Mette Fog* om de gæs, man kan møde i Danmark navnlig forår og efterår, når det store tusindtallige træk går over landet. Det er kun om efteråret, der må skydes gæs i Danmark. Af de 14 arter gæs er *grågåsen* den eneste, der yngler herhjemme. Tidligere opholdt sig mange fremmede gæs i de danske vejler i fældetiden, men *Mette Fog* mener, at det nu mest er ynglefuglene der opholder sig der. Af *Blisgæs raster* der f. eks. på godserne *Gyldesten* og *Wedellsborg* som regel flokke på omkring 500 stk., men tallet er i stigning. Her nås dog næppe nogensinde til de samme tal som i Holland, hvor man mener, at der i de senere år raster henimod 50.000 stk. — sammenfaldende i stigning fra 1956 med de vældige inddigninger omkring *Zuidersøen*. For »den kortnæbbede gås« er *Tipperne* i *Ringkøbing Fjord* den mest kendte rasteplass med fourageringsophold om dagen på det inddæmmede *Fiilsø*. Den alm. »*Sædgås*« raster i Danmark især på øerne, men overvintrer også her, medens *Knortegåsen* i oktober først viser sig i *Vadehavet* og derefter i november f. eks. i *Randers* og *Mariager fjerne*, men som regel også kan iagttages næsten alle vegne i fjorde og indvande langs *Jyllands vestkyst*.

I *Vesteuropa* regner man med, at der i alt overvintrer ca. 30.000 af den mørkbrogede *knortegås*.

Om de øvrige gåsearter fortælles der godt og livfuldt og hæftet er fint illustreret, bl. a. også med tegninger.

Anders Holm Joensen publicerer i nr. 69 på engelsk resultaterne og optællingerne af »andefugle« i 1967-68 på 400 forskellige tællesteder i Danmark, bl. a. foretaget fra fly. Bestanden af gråænder blev i novbr. 1967 anslået til ca. 150.000, mindre end halvdelen af det årlige jagtudbytte af denne art, og forfatteren siger, at dette viser, at meget store bestande trækker igennem, og at kun en beskedent del heraf opholder sig fast i Danmark. I samme måned noteres, at 24 lokaliteter, hver med over 5000 fugle rummede tilsammen 40 % af andefuglene. 25 % fandtes heraf i ferskvand mod kun 4 % i januar. For interesserede vil det fine kortmateriale give en masse oplysninger.

En indirekte følge af, at »hundegalskaben« i februar 1964 truede med at gå over grænsen fra Tyskland ind i Danmark, blev, at veterinærinspektoratet traf en række foranstaltninger for at hindre sygdommen i at trænge frem.

I denne forbindelse var det naturligt at undersøge i hvor høj grad rævene som smittebærere strejfede rundt, og denne undersøgelse har vildtbiologisk station på Kalø siden arbejdet med. 175 hvalpe har, efter hvad *Birger Jensen* beretter, været mærket i 1965-67 og af de genfangede 50 er 35 genmeldt mindre end 5 km fra det oprindelige mærkningssted, medens 14 er vandret fra 5 til 40 km og en enkelt 112 km.

Det var hunnerne, der strejfede mest.

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a.

Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg (076 1) 1330

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby . Telefon 12 10 55 (kaldenr. 08)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

SKOVPLANTER - LÆPLANTER - HAVEPLANTER

SKÆRBÆK PLANTESKOLE

Skærbæk . Telefon (047) 5 12 50*

Tilsluttet Herkomstkontrollen med skovfrø og -planter
Plantekatalog tilsendes gerne på forlangende

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave Alt i betonvarer efter D. S. 400
Ringkøbing Cementvarefabrik - Telf. 07 32 18 00
Videbæk Cementvarefabrik - Telf. 07 17 12 14 A/S N. SKYTTE

Bjerringbro Cementvarefabrik

Telefon Gentofte 938
Bjerringbro (076) 8 11 11

Alle Δ mærkede rør
imprægnerede og
uimprægnerede

Stort lager
Alltid leveringsdygtig

Hulkjærhus Planteskole

Rødkjærbro
Telefon Ans (068 - 7 91 11) 25

PLANTER TIL SKOV
LÆHEGN OG HAVE

Aktieselskabet
L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 . Telf. 12 71 55 (3 lin.)
Århus

MURSTEN

Prima, røde
DRÆNRØR

leveres overalt fra

**Ostbæk
Teglværk
Ølgod**

Tlf. (052) 4 40 45

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Tlf. Kjellerup (068) 8 10 45. Efter kl. 17: Tlf. Rødkjærbro (076 - 5 91 11) 14

Fører kun Δ mærkede varer.

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud.

PALUDANS Planteskole A/S

KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,
hæk- og hegnsplanter
Forlang prisliste

Telefon Klarskov (03 782) 9

BETONKLINKER
til
**HULMURS- OG
STALDISOLERING**

A/S FISKBÆK

BETONKLINKEFABRIK
TELEFON HERBORG 12

AALBORG
AKVAVIT

Skær igennem - vælg Husqvarna

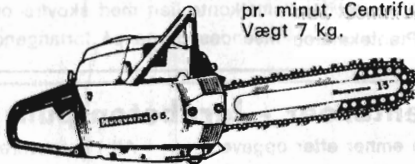
den støjsvage kædesav
- nu med udvidet
salgsprogram

Alt taler for Husqvarna

Lav vægt - brugsrigtig udformning og afbalancering - høj effekt - behageligt og vibrationsfrit omdrejningstal - automatisk kædesmøring - effektiv lydæmpning.

Husqvarna 65

2-takts motor, 65cc cylindervolumen, 3,6 HK. 6500 omdr. pr. minut. Centrifugalkobling. Vægt 7 kg.

Husqvarna Styrbjørn

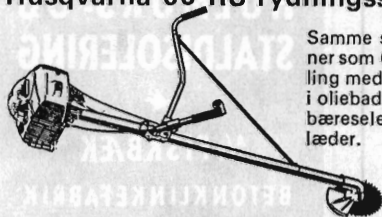
Et nyt velkomment tilbehør er den nye Styrbjørn. Det er et håndbetjent trykluft værktøj som sikrer en rigtig fædningsretning, hurtigt og uden fysiske anstrengelser.

Husqvarna 77

65's storebror med større motor effekt. 2-takts motor, 77cc cylindervolumen, 4,5 HK. 6500 omdr. pr. minut. Benzinforsyning 1,1 l i timen. Vægt 7kg.

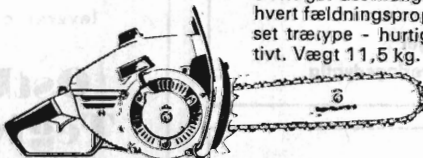
Husqvarna 65 RS rydnings sav

Samme specifikationer som 65. Udveksling med 4 kuglelejer i oliebad. Speciel bæresele af kraftigt læder.

Husqvarna 100

2-takts motor på 96cc cylindervolumen. Overlegen motor på 6 HK gør det muligt at løse ethvert fædningsproblem - uanset trætype - hurtigt og effektivt. Vægt 11,5 kg.

Husqvarna stationære motorer på 9 og 18 HK er velegnede til alle formål. Indhent tilbud.

Omgående og effektiv service

Jylland:

A/S Erik Dalsgård, Sønderbrogade 24,
7100 Vejle, Jylland, tlf. (0581) 5201

Sjælland:

Sølving Skovservice, Kirke Værløsevej 42,
3500 Lille Værløse, tlf. (01) 48 09 37

Fyn:

Bellinge Maskinfabrik,
5681 Bellinge, tlf. (09) 96 14 39

TEXAS v/ Andreas Petersen, Hollufgårdsvej,
5793 Højby, tlf. (09) 95 82 60

Import:

København: Husqvarna motorsave, Aaboulevarden 9, 1960 København V, tlf. (01) 35 55 06
Aarhus: Husqvarna motorsave, Ryesgade 25, 8000 Aarhus C, tlf. (06) 12 20 99